

Překlady Bible

Překlady Písma svatého mají dlouhou historii. Překlady Bible, pořízené před začátkem letopočtu a v prvních staletích po Kristu jsou významné nejen proto, že často byly a jsou dodnes oficiálními verzemi mnoha církví, ale i z důvodů textové kritiky, která jejich prostřednictvím postupuje k objevení původní verze biblických knih. Protože Bible je překládána do většiny jazyků, téměř každý jazyk má historii svých překladů Bible.

Originálním jazykem Starého zákona je hebrejštiny a aramejštiny. Originálním jazykem Nového zákona je řečtina. Prvním významným překladem byl překlad původního Starého zákona do řečtiny ve 3. století př. n. l., tzv. Septuaginta. Dalším důležitým překladem, nyní už celé Bible, byla Vulgata, což je překlad do latiny na přelomu 4. a 5. století našeho letopočtu.

Staré překlady

Řecké překlady

Do klasické řečtiny se překládal pouze Starý zákon, neboť Nový zákon je v tomto jazyce psán přímo. Již před přelomem letopočtu vzniká v Alexandrii řecký překlad Bible, tzv. Septuaginta (lat. sedmdesát podle legendárního počtu 72 překladatelů). O několik století po ní, od 2. do 3. století, vznikly další překlady Starého zákona do řečtiny (viz Starořecké překlady Bible).

Septuaginta

Septuaginta (z lat. septuaginta sedmdesát; odtud často označovaná pouze římskou číslicí LXX) je překlad Starého zákona do řečtiny a vůbec nejstarší zachovalý překlad Starého zákona, který vznikl v Alexandrii přibližně od 3. do 1. století př. n. l.

Vznik

O vzniku LXX nás informuje List Aristeův, který vypráví o tom, jak král Ptolemaios II. Filadelfos dal někdy ve 3. století př. n. l. za úkol 72 židovským mudrcům přeložit Tóru pro potřeby alexandrijské knihovny.

Počet těchto překladatelů si našel cestu až do samotného názvu tohoto překladu.

Moderní textová kritika klade vznik překladu do údobí 3. - 1. století př. n. l. Nálezy v Kumránu v polovině XX. století potvrdily, že se jedná o celkem přesný překlad hebrejského textu.

Překlad byl určen Židům, žijícím mimo Palestinu, kteří měli problémy rozumět tehdy již v běžném styku nepoužívanému hebrejskému jazyku. Překlady jednotlivých knih dosahují rozdílné kvality.

V době reformace vznikl spor o to, které knihy církev uznává jako součást biblického kánonu.

Jako Septuaginta se též mohou označovat pouze druhotně vzniklé kánony vzniklé v diaspoře kolem 6. století př. n. l., které nebyly později uznány protestantskou (= reformovanou) církví, ale pouze katolickou.

Septuaginta ve starověku

V židovství ztratila LXX svůj význam kolem přelomu tisíciletí po přijetí palestinského kánonu v Jamnii (Javne) roku 92, když Židé postupně přestávali používat řečtinu v reakci na skutečnost, že LXX byla sbírkou posvátných textů používaných křesťanskou církví.

V té byl tento překlad v raných dobách naproti tomu velmi rozšířen, zvláště proto, že řečtina se stala běžným dorozumívacím jazykem celého tehdejšího světa (tj. Římské říše). Cituje-li Nový zákon starší spisy starozákonní, v naprosté většině je cituje právě ve znění septuagintním. Užívání LXX bylo tak obvyklé a přirozené, že se knih specifických pro LXX užívalo dokonce pro výuku katechumenů (starší dítě a nebo dospělý, který usiluje o křest).

V západní církvi se z jazykových důvodů prosadil nakonec (zřejmě až v 6. století) latinský překlad (Vulgata), avšak jeho autor, svatý Jeroným, nejprve porovnával LXX s hebrejským textem; nakonec však přeložil většinu Vulgaty přímo z hebrejštiny (krom některých knih dostupných pouze v řečtině).

Starověké revize Septuaginty

Septuaginta doznala, přes svou snahu se chápat jako autoritativní a konečná, několika překladových revizí.

Nejnámější jsou tzv. „Tří“, tj. židovští učenci Aquila, Theodotion a Symmachos.

Aquila přeložil Starý zákon do řečtiny kolem roku 128 n. l. Jeho překlad je natolik věrný originálu, že jeho řečtinu často může pochopit jen ten, kdo je obeznámen s hebrejštinou.

Symmachus překládal též v 2. století n. l., jeho překlad je však velmi vzletný a jen těžko může sloužit k rekonstrukci hebrejského originálu.

Theodotion, snad nejstarší z Tří, má střízlivý styl, jeho revize však vychází nikoli přímo ze Septuaginty, nýbrž z již revidovaného textu.

Tyto tři autory uvádí v Hexaple i Órigenés. Je pravděpodobné, že impulsem k těmto revizím či překladům byla skutečnost, že Septuaginta se stávala spíše křesťanskou verzí Starého zákona. Křesťané jí využívali mimo jiné i pro argumentaci proti židovskému učení. Aby tomu mohli Židé odpovídat, pořídili přesnější, židovské teologii více odpovídající překlady.

Druhou vlnu revizí zažila Septuaginta na přelomu 3. a 4. století od křesťanů. První, méně významnou a téměř nedochovanou revizí je Hesichiova, druhou provedl Lúkiános. Lúkiánova verze sloužila později jako řecká předloha pro další překlady či revize do jiných jazyků (arménština, gruzínština apod.).

Rukopisy

Téměř celý text Septuaginty obsahují staré kodexy ze 4. a 5. století - Codex Vaticanus, Codex Sinaiticus a Codex Alexandrinus. Tyto rukopisy jsou nejstaršími dochovanými texty Starého zákona, nejstarší rukopisná podoba masoretského textu se nám dochovala až v Codexu Leningradiensis B 19A z roku 1008.

Význam Septuaginty dnes

Dnešní význam Septuaginty spočívá mimo jiné právě v tom, že vycházela z jiného hebrejského textu než dochovaný text, který se ustálil mezi 2. a 10. stoletím, a je tak jedním z významných pramenů pro hledání původního znění biblických knih. Některé části Bible se dokonce uchovaly pouze díky Septuagintě.

V pravoslavné církvi představuje Septuaginta dodnes nejdůležitější verzi Starého zákona, v Řecku a na Kypru se používá v liturgii, ačkoli v jiných částech světa se běžně používají její překlady do příslušného jazyka.

Latinské překlady

Nejstarším latinským překladem je tzv. *Vetus latina*, která vznikala mezi 2. a 3. stoletím. Nejedná se o ucelený překlad, ale obecně o latinské překlady všech biblických knih pořízených před Jeronýmem.

Vetus Latina

Vetus latina (lat. *Versio vetus latina* - starý latinský překlad) je nejstarší latinský překlad Bible do latiny. Jeho text je možné zrekonstruovat buď z rukopisů z doby, kdy byla *Vetus latina* nebo její části v užívání (nebo alespoň z jejich fragmentů či palimpsestů), nebo z citací některých církevních otců, zvláště afrických. V případě biblických knih, které nebyly nahrazeny (alespoň zpočátku) verzí *Vulgáty*, se text nachází i v pozdějších středověkých kodexech. *Vetus latina* byla v užívání od cca. 2. století do 5. století, v některých případech až do 8. století, neboť ne všechny knihy byly nahrazeny *Vulgátou*.

Vetus latina byla vytvořena z řečtiny, tj. z originálních verzí (v případě Nového zákona), nebo ze Septuaginty (v případě Starého zákona). Novozákonní text je tzv. západního typu, použitá verze Septuaginty je původně Lukianova.

Vetus latina však není jednotlivým překladem, ani není dílem jediného překladatele. Překlad různých knih vznikal nezávisle a v průběhu doby se měnil. Tento postupný vývoj je možné sledovat jak v použité slovní zásobě, tak v tom, že jednotlivé verze jsou revizemi latinského textu na základě různých předloh. V zásadě lze říct, že původní Lúkiánova předloha byla zaměněna za velké unciální kodexy.

V závislosti na změně slovní zásoby se rozlišuje několik typů *Vetus latiny*. Základní verze vznikla pravděpodobně v latinsky hovořící Africe (tzv. *Afra*), později byla pozměněna především v Itálii (tzv. *Itala*) a tato italská verze se dostala zpět do Afriky. Přesto změny ve slovní zásobě ukazují spíš na změnu v průběhu doby než na změnu záviselou na geografii. Celkem se rozlišují následující verze překladu:

- stará Africká verze (Cyprianus z Kartága)
- další africká verze (Tichonius)
- italská verze
- další evropská verze

Z hlediska textové kritiky je *Vetus latina* velmi důležitá jako jeden z nejstarších svědků řeckých předloh (LXX) v prvních staletích po Kristu.

Velmi významným překladem do latiny je tzv. Vulgata, jejímž základem jsou Jeronýmovy překlady většinou z hebrejské předlohy Starého zákona. Vulgata postupně nahradila a od karolinské doby téměř zcela vytlačila Vetus latinu. Vulgata, oficiální text západního křesťanství po celý středověk, doznala v průběhu staletí různých verzí a přepracování. Ve 20. století pak vzniká péčí benediktinských mnichů nový překlad vycházející z poznatků moderní biblické vědy, tzv. Nova Vulgata.

Vulgata

Vulgata je latinský překlad Písma svatého, v jehož základu stojí překlad většiny biblických knih do latiny od církevního Otce Jeronýma z přelomu 4. a 5. století. Podnět k tomuto překladu dal papež Damasus I. Název tohoto překladu pochází ze spojení versio vulgata, tedy lidové vydání. Příklad byl pořízen do běžné latiny, aby mu jeho posluchači rozuměli, a záměrně neaspiroval na klasickou nádhru jazyka Ciceronova. Pro křesťanský Západ byla Vulgata nadlouho jediným překladem Bible pořízeným přímo z původních jazyků, zejména hebrejštiny, kterou se Jeroným naučil od židovských učenců.

Různá vydání

Sám Jeroným je autorem přinejmenším tří mírně odlišných verzí Vulgaty.

První z nich je tzv. římská Vulgata, která přetrvala pouze v Británii, a to až do roku 1066.

Druhou verzí byla galikánská Vulgata, kterou Jeroným upravil o několik let později. Jednalo se o menší vylepšení, zvláště v textu Starého zákona. Tato verze se několik desetiletí po svém sepsání stala standardním latinským vydáním Bible katolické církve.

Třetí, takzvaná Hispánská Vulgata se shoduje s římskou Vulgatou až na knihu žalmů, kterou Jeroným přeložil potřetí přímo z hebrejštiny.

Vznik Vulgaty

Vetus Latina a Jeronýmovy překlady

Latinská bible užívaná před Vulgatou, obecně známá jako Vetus Latina neboli starolatinský překlad, nebyla výsledkem práce jednotlivce. Jednotlivé knihy byly přeloženy v různé kvalitě a stylu. Vzhledem k tomu, že Jeroným považoval deuterokanonické knihy, resp. knihy nezařazeného do palestinského kánonu za méně důležité než ostatní knihy, převzal jejich existující překlad (až na úseky knihy Tóbijáš a Júdit). Jeroným začal revizi překladu evangelií, následně přešel k revizi překladu žalmů. O této revizi žalmů však není nic známo. Když se Jeroným přesunul v roce 387 do Betléma, začal překládat starozákonní texty Septuagintu podle Origenovy Hexaply. Vznikl tak nový překlad žaltáře, tzv. „galikánský“ (neboť se používal v galikánské liturgii). Ze Septuaginty přeložil také Jóba, Přísloví, Píseň písní, Kazatele a 1. a 2. knihu Paralipomenon. Není známo, zda Jeroným přeložil více knih ze Septuaginty.

V dalších překladech pokračoval Jeroným z hebrejštiny, tj. z originálního jazyka valné většiny Starého zákona. Započal svou práci opět žaltářem, dále pokračoval proroky včetně Daniela a jeho řeckých doplňků (390 – 392), 1. a 2. knihou Samuelovou, 1. a 2. knihou královskou (392 nebo 393), Jóbem (394), a knihami Ezdráš a Nehemjáš (394). Poté následovaly knihy 1. a 2. Paralipomenon (395 – 396), Přísloví, Kazatel, Píseň písní (398) a Pentateuch (asi 400). Svou práci zakončil překladem knihy Ester s dodatky (krátce před 404) a knihami Jozue, Soudců a Rút (405 – 406).

Z Jeronýmova pera nám chybí překlady knih Makabejských, Bárucha a Jeremjášova dopisu. Jeroným také vynechal – kromě revize evangelií – celý Nový zákon.

Formace a složení Vulgaty

Jeronýmův počin byl sice velký, neznamenal však sám o sobě nic převratného - nebyl ani prvním, ani posledním pokusem o překlad Písma do latiny. Skutečnost, že překládal z hebrejštiny, také nebyla pro jeho současníky tak významná. Byla to autorita papeže Damasa I. a jeho zmínky v prologu k evangeliím, které učinily z Jeronýmova překladu hlavní a nejpoužívanější překlad.

Jeronýmovy překlady začaly být používány zvláště od začátku devátého století, kdy se objevily ve větším počtu jednosvazkové biblické rukopisy. Nejvíce se prosadila verze Alcuinova, doplněná o latinskou verzi zbývajících, Jeronýmem nepřeložených knih. Alcuinova Vulgata byla základem pro tzv. pařížskou vulgátu,

standardní text latinské bible používaný v 13. století v Paříži, na němž se sjednotil více méně celý Západ. Vulgata jako taková tedy existuje až od doby Alcuinovy, tj. od doby karolinské (9. století).

Od 9. století (tj. v Alcuinově verzi) obsahovala Vulgata následující knihy a překladové verze:

- Jeronýmovy překlady z hebrejštiny včetně překladu knih Júdit a Tobíáš a s řeckými dodatky k Ester a Danielovi;
- galikánský žaltář, tj. Jeronýmův překlad z řečtiny;
- Baruch, který byl ve Vetus Latina součástí knihy Jeremjáš, velmi často v 8. – 13. století chybí;
- Některé verze (např. zmíněná a převládající pařížská) po knize Nehemjáš obsahovaly 3. knihu Ezdrášovu, pod španělským vlivem následovala i 4. kniha Ezdrášova. Po 2. knize Paralipomenon následovala obvykle Manassesova modlitba. Přestože tyto knihy nebyly uznány Tridentským koncilem za součást biblického kánonu, byly i v Sixto-klementině tištěny jako dodatky.

Vulgata Sixto-clementina

Toto vydání Vulgaty (tzv. Sixto-klementina) bylo užíváno v liturgii římské církve až do 2. vatikánského koncilu. Během středověku se nevyhnul původní Jeronýmův text běžným opisovačským chybám, proto existovalo několik pokusů očistit takto poškozený text; mezi ně patří pokus Alcuina z Yorku na začátku 9. století za vlády Karla Velikého, který se stal podkladem pro Pařížské vydání Vulgaty.

S příchodem knihtisku se zmenšilo i nebezpečí lidských chyb při vydávání knih a to přispělo k jednotnosti textu. Tridentský koncil potvrdil Vulgatu jako závazný latinský překlad Písma, a to vedlo k tomu, že bylo potřeba text ujednotit a pokusit se nalézt jeho původní znění. Prvním z těchto pokusů byl pokus papeže Sixta V. (1585 – 1590), tzv. Sixtinská Vulgata (Vulgata Sixtina). Příchod dalšího papeže, Klementa VIII. (1592 – 1605), však přinesl další z pokusů text očistit a vydat. Tato Klementinská Vulgata (Vulgata Clementina) z r. 1592 se stala standardním vydáním bible pro latinsky hovořící církve až do 60. let 20. století.

Nova Vulgata

Současným oficiálním latinským překladem římskokatolické církve je Nova Vulgata (též Neovulgata). Její překlad svěřil roku 1907 papež Pius X. benediktinům v Římě. Trvalo však několik desetiletí, než překlad dokončili.

Hlavní rozdíl mezi Klementinskou a Novou Vulgatou spočívá ve využití moderních zásad textové kritiky a současného poznání biblistiky.

Nova Vulgata se také liší v překladu slov, kde se její překladatelé domnívají, že Jeroným špatně pochopil význam původních slov. Nova Vulgata neobsahuje knihy obsažené v jiných vydáních, označované jako apokryfní (protestanty jako pseudoepigrafy) – např. 3. a 4. kniha Ezdrášova. Pravopis se také více blíží klasické podobě latiny než znaková podoba renesanční.

Stuttgartské vydání

Je potřeba se též zmínit o vydání Vulgaty vydaném německou biblickou společností (Deutsche Bibelgesellschaft) se sídlem v Stuttgartu. Toto vydání, Biblia Sacra Vulgata (ISBN 3-438-05303-9), se snaží reprodukovat původní, čistou Vulgatu, kterou sepsal Jeroným před zhruba 1600 lety. Jde o klasické kritické vydání, které se ale musí potýkat s neobvykle vysokým počtem dochovaných rukopisů. Základem vydání je Codex Amiatinus, jenž je považován za nejlepšího středověkého svědka původního Jeronýmova textu. Důležitou součástí textu jsou též Jeronýmovy úvody ke knihám. Toto vydání je ze zmíněných edic nejběžnější na internetu a obsahuje též 3. revizi Jeronýmova překladu Žalmů.

Význam pro evropskou kulturu

Vulgata má pro vývoj kultury a umění ve středověku privilegované postavení. Byla biblickým překladem, který sjednocoval západní křesťanstvo a vlastně celý evropský kontinent. (MOŽNÁ JAKO KORÁN SJEDNOUCUJE MUSLIMY DODNES) Dodnes se můžeme v různých dílech – a nejen církevních – setkat. Dokonce mnohé obrazy převzaté přímo z latinského překladu Bible se staly prostorem, v němž se vyvíjel kánon evropského umění a svérázná symbolika. Svým stylem i obraty ovlivnila Vulgata všechny ostatní překlady Bible do moderních jazyků.

Moderní překlady

V dnešní době se vydávání Bible ve velkém měřítku věnují Mezinárodní biblická společnost (IBS)[2] a WBT.[3] Jen tyto dvě organizace vydávají Bibli nebo její část ve více než 600 jazycích pro 127 zemí. V současné době (2007) pracuje IBS na překladu Bible do dalších 50 jazyků, na němž se podílí přes 500 odborníků. WBT koordinuje práci asi 6600 lidí překládajících Bibli v 90 zemích na světě. Kromě již existujících překladů je Bible i nadále překládána, a to z pochopitelného důvodu, neboť každý jazyk podléhá změnám. Různá biblická vydání se také liší svým stylem podle zaměření, ke kterému jsou určena. Například se vznikem internetu se objevil na sklonku 20. století online anglický překlad NET Bible.[4]

Koptské překlady

Koptské biblické rukopisy obsahující všechny knihy Bible jsou známy až z 10. a 11. století. Přesto již ve třetím století po Kr. byly přeloženy do koptštiny, konkrétně do sahidského dialektu. Jelikož byl později tento dialekt potlačen dialektem bahairským, byly biblické knihy přeloženy do tohoto dialektu. Bahairské rukopisy jsou dochovány již z 4. a 5. století. Jejich předností je skutečnost, že v případě Nového zákona staví na tzv. alexandrijském textu (viz Textové rodiny Nového zákona).

Gótský překlad

Překlad Písma do gótské jazyky byl pořízen v polovině 4. století Wulfilou. Blíže viz Gótský překlad Bible.

Ázerbájdžánský překlad

Prvním ázerbájdžánským překladem bylo Evangelium podle Matouše, které přeložili Mirza Farrukh a Feliks Zaręba. Bylo publikováno roku 1842 v Londýně. Celý Nový zákon byl přeložen a vydán v Londýně roku 1878 a Starý zákon roku 1891. V roce 1982 byl stockholmským institutem pro překlad Bible vydán překlad Nového zákona od Mirzy Khazara v moderním ázerbájdžánské jazyce.[1] Khazarův překlad Starého zákona byl přepsán do moderního jazyka v roce 1984, ale nebyl vydán.

Staroslověnské překlady

Velmi významným počinem byl též překlad Písma do staroslověnského jazyka sv. Konstantinem Cyrilem a Metodějem (26. října 883) během jejich velkomoravské mise (počátek 862). Z tohoto překladu vychází česká překladatelská tradice.

Arménské překlady

Do Arménie se křesťanství dostalo ze Sýrie, což mělo vliv i na první arménské překlady. Literární (vlastní i překladová) tvorba byla umožněna, když Mesrop (Maštoc) vytvořil v roce 406 arménskou abecedu. Sám Maštoc a několik jeho spolupracovníků pak přeložili Písmo, liturgické texty a některé texty církevních Otců, zvláště syrských.

První překlad byl vytvořen na základě předloh jak syrských, tak řeckých (v tom případě se u Starého zákona jednalo o Lúkianovu verzi). Druhý překlad nebo revize (těžko posoudit) vznikl již na základě řeckého střídavě hexaplárního a Lúkianova textu. Evangelia první verze byla přeložena ze syrštiny, v druhé verzi již z řečtiny patrně na základě textu raného byzantského typu.

Přesto i druhý překlad kopíroval rozsah syrského kánonu; v kánonu chybělo Zjevení Janovo, 2. list Petřův a navíc se zde nacházel apokryfní 3. list Korintským. Starozákonní kánon obsahuje knihy v závislosti na Septuagintě s výjimkou 4. knihy Makabejské; navíc některé rukopisy obsahují 4. knihu Ezdrášovu a Závět' dvanácti patriarchů. Kniha Zjevení, 4. kniha Ezdrášova a Sírachovec se začaly objevovat častěji poté, co se Arménie v Kilikii dostala do styku se západním křesťanstvím a jeho Vulgatou.

České překlady Bible

České překlady Bible jsou překlady textu biblických knih do českého jazyka.

Překlady do staroslověnštiny a později do češtiny se vytvářely od okamžiku, kdy se na území Čech a Moravy dostalo křesťanství a s ním i Písmo. Až na výjimku, kterou je Bible kralická, byly všechny staročeské překlady Bible vytvořeny na základě nikoli původních textů (hebrejských, aramejských a řeckých), ale na základě latinské Vulgáty, neboť ta byla oficiálně používaným textem katolické církve od doby, kdy pronikla na Západ a kdy přerušila kontakty s řeckým Východem.

Překlady Bible byly velmi důležité pro vývoj českého spisovného jazyka, neboť představovaly „vznešené použití jazyka“ pro posvátný text. (ZNOVU UPOZORNŮJI, BIBLE TEHDY PLNILA STEJNÝ ÚKOL, JAKO NYNÍ PLNÍ KORÁN – HOVOŘÍME O JAZYKOVÉ FUNKCI – TEDY DÁVALA JASNÝ JAZYKOVÝ VZOR, NĚCO JAKO QUEEN ENGLISH) Díky překladům se také vytvořil a ustálil psaný český jazyk a ze sporu o český jazyk používaný v biblických překladech vznikly i první české gramatiky.

Dějiny překladů

První zlomkové překlady

Nejstarší dochované české překlady nejsou celé bible, ale překlady různých úryvků. Z 11. a 12. století pocházejí tzv. staročeské glosy, tedy glosy vpisované mezi řádky latinské bible. První souvislé překlady biblických textů (evangelia a žalmy) vznikaly v 13. a 14. století, zvláště v ženských kláštorech, kde byla znalost latiny omezená, a kde tedy byla potřeba porozumění textu v mateřštině větší.

Dochované žaltáře z této doby pocházejí ze dvou překladových verzí. První (2. pol. 13. stol.) je dosvědčena v pozdějších textech Žaltáře Wittemberského nebo v glosách tzv. Glosovaného žaltáře. Objevuje se též v Bibli drážďanské.

Druhá překladová verze (pol. 14. stol.) je snahou opravit a vylepšit verzi první; je doslovnější, bohatší na české neologismy, vyznačují se i větší snahou o poetičnost. Text je dochován např. v Žaltáři klementinském.

První nám známý překlad evangelií pochází pravděpodobně z Břevnova z přelomu 13. a 14. století. Je dochován ve zlomcích a vznikl v polovině 14. století.

1. staročeská redakce

Nejstarší známý (bohužel nedochovaný) překlad celé Bible je tzv. Bible leskovecko-drážďanská z doby okolo roku 1360. Stejnou verzi překladu najdeme i v Bibli olomoucké a v litoměřicko-třeboňské.

Bible leskovecko-drážďanská

Bible leskovecko-drážďanská (někdy též Bible leskovecká nebo Bible drážďanská) je nejstarší známá česká Bible. Své jméno má podle místa, kde byla uchovávána, totiž v Drážďanech. Tato bible se datovala obvykle do roku 1360 (toto datum se zakládá na dataci iluminací, které pocházejí z dílny Breviře velmistra Lva z roku 1356). Textově se řadí do první redakce staročeského překladu Bible.

Označení „leskovecká“ má tato bible podle rodu Leskovců, v němž se po dlouhou dobu uchovávala, než se dostala (neznámo jak) do Drážďan.

Papírový list na přídeštit z převazby knihy z roku 1596 (nákladem paní Anny Šlejnicové z Leskovce) praví, že tato kniha Starého i Nového zákona, na pergameně psána, v níž se nemůže najít, kdy, kterého léta se začala psát i také dokonala; než taková zpráva a paměť ještě se mezi lidmi připomíná, že by ji jedna panna z rodu pánův Leskovcův vlastní rukou psátí měla, kteráž těch časů do kláštera se oddala, ano i v tom náboženství svůj život dokonala... Patrně tedy tato bible pocházela z některého z ženských klášterů a za husitských válek se dostala do vlastnictví rodu Leskovců.

Bible drážďansko-leskovecká byla psána na pergamenu, psalo ji celkem sedm písařů, jak je možno zjistit z analýzy pravopisu a paleografie.

Drážďanskou bibli studoval v roce 1795 Josef Dobrovský a napsal o ní studii Über den ersten Text der böhmischen Bibleübersetzung. Datoval tuto bibli do let 1390-1410.

Dochované fragmenty

Drážďanská bible se bohužel nedochovala, neboť shořela při invazi německých vojsk za 1. světové války v červenci 1914 v belgické Lovani. Přesto se zachovala jednak Dobrovského studie, dále paleografický

opis jejích části – konkrétně čtyř evangelií, Tóbijáše, žaltáře s dodatky a úryvků epištol, Skutků apoštolů a Janova zjevení od jezuity Josefa Vraštila.

Kromě Vraštilových opisů existují i fotografie cca. třetiny bible, které Vraštilův jezuitský kolega de Ghellinck stihl pořádit těsně před tím, než rukopis shořel v lovaňské univerzitní knihovně, kam ho Vraštil vrátil ze strachu před blížící se frontou. Paradoxně, zatímco jezuitská kolej zůstala uchráněna, univerzitní knihovna vyhořela a s ní zmizela i Bible drážďanská.

Z rukopisu se zachovaly opisy a fotografie textů od žaltáře do konce knihy, z částí předcházejících jen Gen 1,1-9; chvalozpěvy z Exodu, Deuteronomia, 1 knihy Královské, celý Tóbijáš. De Ghellinckovy fotokopie začínají u Ž 37,23. Mimo evangelií však chybí texty na rubových stránkách listů, zachovány jsou jen strany lícni.

Bible drážďanská v původní podobě

Bible drážďanská nebyla úplná ani před zničením v roce 1914, některé listy chyběly.

Rukopis obsahoval obvyklé biblické knihy obsažené ve Vulgátě, dále na konci 2. Paralipomenon přidanou Modlitbu Menašeho, Po knize Nehemjáš následovala 2. kniha Ezdrášova (tj. obvykle značená 3. kniha Ezdrášova), na konci žaltáře 3 chvalozpěvy (Iz 12,1-6, Iz 38,10-20 a 1 Kr 2,1-10) s následným Atanášovým vyznáním víry. Prology byly celkem čtyři: Na začátku ke Genesis, před Matoušem předmluva ze staročeského Evangelia svatého Matouše s homiliemi, před Skutky apoštolů zvláštní předmluva překladatelova a před katolickými listy překlady jejich krátkých latinských obsahů.

Kromě těchto úplných verzí překladu se nám první redakce dochovala u evangelií v Čtenie zimního času (60. léta 14. stol.), v Prorocích kutnohorských či Rajhradských glosách. (TEDY BIBLICKÝ TEXT SE OBJEVUJE JINDE, NEŽ V SAMOTNÉ BIBLI, COŽ BÝVALO ZCELA BĚŽNÉ). Do první redakce se řadí i Matoušovo evangelium s homiliemi.

Překlad byl vytvořen dvěma překladateli nebo skupinami překladatelů. Jeden pocházel patrně z Břevnova, druhým byl jinak neznámý pražský dominikán, autor mimo jiné i Života Krista Pána a Staročeského pasionálu. I tento překlad, podobně jako překlady předchozí, vznikl pro potřeby ženského kláštera. Na to ukazuje mimo jiné například i zmírňování popisu násilných a sexuálních scén v biblickém textu. Překlad začal vznikat pravděpodobně před rokem 1357, jeho předlohou byla Vulgáta pařížského typu. Tato redakce měla velký vliv i na mimočeské slovanské překlady, zvláště na polský. Jeho znalost se odráží např. v polském žaltáři Jadwigy. Verzi evangelií této redakce najdeme i v latinsko-německo-českém evangeliáři královny Anny (sestry Václava II. provdané do Anglie, kam si s sebou svůj exemplář odvezla).

Bible této redakce nebyly obvykle opatřovány prology s výjimkou Genesis, před Matoušovým evangeliem, obecného prologu k novozákonním listům a obsahů Pavlových listů. Poprvé se překlad prologů objevuje v Bibli litoměřicko-třeboňské.

2. staročeská redakce

Začátkem 15. století došlo k závažné revizi prvního překladu Bible, čímž se objevuje tzv. 2. staročeská redakce. Zrevidován byl částečně Starý zákon (od knih Královských dále) a celý Nový zákon.

Mudroslovné knihy byly původně opsány. Do této skupiny patří následující bible: Bible boskovická (nejstarší, s novým diakritickým pravopisem), Bible Bočkova, Bible litoměřická jednosvazková, Bible hlaholská, Bible moskevská, Mlynářčina bible, Bible Duchkova a další.

První náznaky a části se však objevují již v Bibli olomoucké (epištol a Skutky apoštolů). Fonetika zůstala zachována, z jazykového hlediska došlo k částečnému ústupu aoristů (SLOVESNÝCH ČASŮ) a imperfekt (ODVOZOVÁNÍ SLOV NEDOKONAVÝCH). Změny nastaly též v syntaxi a lexiku.

Žaltář (celkově již třetí staročeský překlad) druhé redakce se promítl opět do polštiny v Žaltář floriánský.

Mezi biblesmi druhé redakce je možné rozlišit tři fáze:

Střídání přepracovaných a starých částí (2. a 1. redakce)

Různé složení redakcí, přeloženy i knihy mudroslovné (Bible litoměřická jednosvazková)

Kontaminace vznikající 3. redakcí, jazykové revize

3. staročeská redakce

Třetí redakce staročeského textu byla vytvořena kvůli potřebě přetlumočení textu Starého zákona. Jedná se o úplný nový překlad Starého zákona a o revizi druhé redakce překladu Nového zákona.

Tato redakce začala vznikat v okolí Husově okolo roku 1410. Překlad je založena na opraveném textu Vulgáty pařížského typu. Překlad je dílem jediného autora, vykazuje jednotnou terminologii. Překladař omezil aoristy, jeho dílo vykazuje značné množství latinismů a germanismů. Dochází k vypouštění pomocného slovesa u třetích osob préterita.

Nejstarším známým užitím této redakce překladu je Husova Postilla nedělní (1413), kde ji Hus kombinuje s druhou redakcí. Třetí redakce pronikala často formou glos. V rámci této redakce vznikly Bible Padeřova, Bible nymburská a další.

4. staročeská redakce

Čtvrtá a poslední staročeská redakce vznikla za doby Jiřího z Poděbrad nebo Vladislava Jagellonského, někdy v 80. letech 15. století. Tento český text byl pořízen pro první české tištěné bible.

První český biblický tisk, který vyšel jen 20 let po prvním tištěném vydání latinském (Bible Mazarinova), byl Dlabačův Nový zákon (před 1487) a český žaltář. První tištěné české bible jsou Bible pražská, Bible kutnohorská, první v zahraničí tištěná česká Bible benátská, 2 Bible Severýnovy, Bible norimberská, 5 biblí Melantrichových či Bible Veleslavínova. Objevuje se i Klaudyánův Nový zákon (1518), který je významný tím, že jako bratrský tisk otevírá dlouholetou polemiku o biblický sloh a pravopis.

V tisku Bible v národním jazyce je čeština významná, neboť spolu s francouzštinou a němčinou jsou to jediné národní jazyky, v nichž vyšla Bible tiskem ještě před rokem 1501.

Tato redakce je spíše revizí redakce třetí, používá i některé prvky z prvních dvou redakcí. Překlad je nejednotný, dílem více autorů, více dbá na srozumitelnost než na přesnost (oproti 3. redakci).

Samostatné překlady

Prvním samostatným překladem, dokonce z původních biblických jazyků, byl Blahoslavův Nový zákon (přeložen z latiny s přihlédnutím k řeckému textu)[1] a následná Bible kralická (1579-1588). (O TĚ BUDE JEŠTĚ ŘEČ PODROBNĚJI) Částečně konkurenční bylo katolické (jezuitské) vydání nového českého překladu, Bible svatováclavská (1677-1715). Tato bible byla oficiální biblí používanou od té doby v českých mluvících zemích Rakouské monarchie. Její 3., lidové vydání (na popud Marie Terezie) se nazývá Bible císařská (1778-1780), 4. vydání ilustrované významnými světovými malíři, Zlatá bible (1884-1894).

Moderní překlady

Další překlady již byly tvořeny na základě původních biblických jazyků (nebo aspoň s přihlédnutím k nim) a řadí se mezi moderní české překlady. Pocházejí z 20. a počátku 21. století. Z nich nejvýznamnější je český ekumenický překlad, který začal vycházet v roce 1968, ale celý vyšel až v roce 1979. (O NĚM BUDE ŘEČ JEŠTĚ PODROBNĚJI)

Bible kralická

Bible kralická je českou tištěnou biblí, kterou z původních biblických jazyků (hebrejštiny, aramejštiny a řečtiny) přeložili překladatelé a teologové Jednoty bratrské. Svůj název dostala podle místa vytištění, kterým byly jihomoravské Kralice. Je to první český překlad bible z původních jazyků, nikoli z latinské Vulgáty.

Okolnosti vzniku

Tiskárna

Bratři kladli od počátku své činnosti velký důraz na literární činnost svých členů a proto ocenili význam knihtisku velmi záhy. Jejich tisky vynikají vysokou typografickou úrovní. Protože Jednota bratrská byla zakázaným náboženským uskupením, také jejich tiskárna působila tajně. Z důvodu utajení se ve vydaných knihách nepoužívalo označení místa tisku, jen krycí označení in insula hortensi pro své umístění v zahradách. Tajná bratrská tiskárna byla nejprve (od r. 1503) v Litomyšli, od roku 1518 v Mladé Boleslavi. Ve druhé polovině století (od r. 1562) pak v Ivančicích u Brna a od roku 1578 na tvrzi v Kralicích pod patronátem Jana ze Žerotína, který sídlil v blízké Náměšti. Ve dvou posledních místech působil významný bratrský tiskař Zachariáš Šolín.

Blahoslavův překlad Nového zákona

Iniciátorem překladu byl bratrský biskup Jan Blahoslav, který jako první navázal na erasmovskou tradici a snahu přeložit Písmo z původních jazyků. Sám přeložil Nový zákon podle vydání Theodora Bezy, který byl opatřen i latinským překladem. Jan Blahoslav se řídil především Bezovým latinským textem, ale značně přihlížel i k řeckému originálu. Tento překlad Nového zákona vyšel celkem dvakrát:

1) Nový zákon (z jazyku řeckého) vnově do češtiny přeložený Léta Páně 1564 v Ivančicích

2) Nový zákon vnově do češtiny přeložený, secunda editio diligenter recognita anno 1568 (překlad latiny: „druhé vydání pečlivě přehlédnuté v roce 1568“).

Jan Blahoslav začal také používat rozsáhlé komentáře, včetně odkazů na příbuzná biblická místa, překladových variant a někdy i přímo výklad exegetický (SÁM SE SNAŽIL O VLASTNÍ INTERPRETACI TEXTU). Sám Blahoslav měl v úmyslu přeložit i Starý zákon, ale než se tohoto úkolu stačil ujmout, zastihla ho smrt.

Překlad

Překlad Starého zákona koordinoval a vedl Blahoslavův odchovanec a biskup Ondřej Štefan. V týmu překladatelů (filologů a teologů současně) se nacházeli:

- Mikuláš Albrecht z Kaménka (hebraista)
- Lukáš Helic (pokřtěný Žid)
- Jan Eneáš (senior Jednoty bratrské)
- Izaiáš Cibulka (konsenior a správce kralického sboru)
- Jiří Strejc (konsenior)
- Jan Efraim
- Pavel Jessen
- Jan Kapito (Hlaváč)

Pro Nový zákon byl převzat podrobně zrevidovaný překlad Blahoslavův. Blahoslavův překlad Nového zákona revidoval senior Jan Němčanský, jeho druhé vydání pak Zachariáš Ariston.

"Šestidílka"

První vydání Kralické bible vyšlo v šesti svazcích, proto se často označuje jménem „šestidílka“. Rozdělení textu do šesti svazků bylo způsobeno tím, že se nejednalo jen o biblický text, ale i o rozsáhlé komentáře po stranách, díky kterým se text značně rozšířil. Komentáře a vsuvky byly následujícího druhu:

- Menším písmem slova dodaná z jiných překladů nebo nově, pro lepší srozumitelnost textu.
- Na horním okraji se nacházel název knihy, nadpisy byly velké, vybavené ozdobnou iniciálou.
- Po stranách textu se nacházel komentář, oddělený od samotného biblického textu tenkou linkou.
- Každá kniha byla opatřena sumářem, menší sumáře měly také všechny kapitoly.
- Odkazy na paralelní biblická místa
- Výkladový komentář obsahující různé varianty pocházející z různých překladů hebrejského, řeckého či jiného, blíže neoznačeného textu. Obsahoval také reálie, užitečné k pochopení biblického textu.

V Kralické bibli se poprvé v českém prostředí objevuje dělení kapitol na verše (podle vzoru Roberta Stephana z roku 1551).

Obsah dílů

5 knih Mojžíšových (Pentateuch, tj. Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium); vyšel roku 1579.

Historické knihy: Jozue, Soudců, Rút, 4 knihy královské (tj. 1.-2. kniha Samuelova a 1.-2. kniha královská), 1.-2. Paralipomenon, 1.-2. kniha Ezdrášova (tj. Ezdráš a Nehemjáš); vyšel roku 1580.

Básnické knihy: Jób, Žalmy, Přísloví, Kazatel, Píseň písní; vyšel roku 1582.

Prorocké knihy: Izajáš, Jeremjáš, Ezechiel, Daniel, Ozeáš, Jól, Ámos, Abdijáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Abakuk, Sofonjáš, Ageus, Zachariáš, Malachjáš; vyšel roku 1587.

„Apokryfy“, tj. jak apokryfy, tak deuterokanonické knihy: Tobijáš, Modlitba Manassesova, Júdit, Báruch, přídavky k Danielovi, 1. a 2. kniha Ezdrášova (tj. 3. a 4. kniha Ezdrášova), přídavky k Ester, 1., 2. a 3. kniha Makabejská, kniha Moudrosti a Sirachovec; vyšlo roku 1588.

Nový zákon, datovaný nejednotně do let 1593 a 1594.

Další vydání

V roce 1596 vyšla Kralická bible znovu, tentokrát v jednosvazkovém vydání bez výkladového aparátu, jen s rejstříkem starozákonních citátů v Novém zákoně, s výkladem cizích jmen a s rejstříkem liturgických

čtení na celý rok. Revizi měli na starosti Samuel Sušický, Adam Felin, Mikuláš Albrecht z Kaménka a Jiří Strejc. Rejstříky zhotovené dříve Janem Aquinem zrevidoval Samuel Sušický a Jan Albín. V témže roce vyšel samostatně i Kapesní Nový zákon.

O výtvarnou stránku tohoto jednosvazkového vydání se postaral Václav Elam, který později vedl celou kralickou tiskárnu a bratrský sbor.

V roce 1613 byla jednosvazková Kralická bible vydána znovu, opět po předcházející revizi; též bez poznámkového aparátu. Byla vydána proto, že se již nedostávalo pro velký zájem knih z předchozího vydání, ale i proto, že bylo potřeba vydat bibli v poněkud větším a čitelnějším formátu, než byla předchozí jednosvazková Bible kralická.

Text v různých vydáních Kralické bible se pozvolna měnil. Bylo to proto, že se neustále měnila a zdokonalovala předloha, kterou měli překladatelé a revizoři k dispozici. Své prameny a předlohy však překladatelé většinou neuvádějí. Jen u pátého dílu (apokryfů) je udána Antverpská polyglota z roku 1572 a pro knihy Ezdrášovy řecká bible vytištěná v Basileji v roce 1545.

Další vydání Kralické bible se řídila třetím autentickým vydáním z roku 1613:

- 1722 v Halle nad Sálou (za přispění pietistů);
- 1745 s mnoha tiskovými chybami;
- 1766 verze se opírá o vydání v roce 1722 a je srovnávána s první a třetí autentickou verzí;
- 1787 v exilu v Bratislavě;
- 1808 Palkovičovo bratiskavské vydání, přetiskující text z roku 1766 s několika změnami;
- 1863 Biblia sacra, to jest Bibli svatě k tisícileté jubilejní slavnosti obrácení Slovanův na víru křesťanskou od Josefa Růžičky v Praze. Základem pro toto vydání byla Bible kralická z roku 1613.

První, šestidílná verze Kralické bible, byla znovu vydána v roce 1995 v německém Paderbornu u firmy Schöningh.

Ukázka

Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. Země pak byla nesličná a pustá, a tma byla nad propastí, a Duch Boží vznášel se nad vodami. I řekl Bůh: Buď světlo! I bylo světlo.

Genesis, 1,1 - 1,3

Nebo tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby každý, kdož věří v něho, nezahynul, ale měl život věčný.

Evangelium podle Jana, 3,16

Moderní české překlady Bible

Pojmem moderní české překlady Bible se rozumí překlady Bible do nové češtiny, tj. překlady vzniklé po Bibli kralické a Svatováclavské.

18. století

Čeští nekatoličtí emigranti vydali tři vydání celé Bible (Bible halská) a asi osm vydání Nového zákona, vesměs založených na Kralické bibli. Z podnětu císařovny Marie Terezie připravili v letech 1778-1780 revizi Svatováclavské bible (tzv. Bible císařská) dva buditelé, Fortunát Durych a František Faustín Procházka. Oba vědci přitom přihlíželi k Bibli kralické, museli však spěchat. Proto se pak odhodlali k novému překladu. Procházka vydal svůj Nový zákon roku 1786 a celou tzv. Procházkovu bibli 1804. Ta se pak stala základem řady dalších vydání.

19. století

Roku 1821 vyšel v Praze málo známý překlad Tomáše Draského (1791 - 1843), faráře v Hluboši u Příbrami. Má pět svazků s titulem Výklad český všech Písem svatých staré i nové smlouvy z původních jazyků. Významný je právě tím, že Draský překládal z hebrejštiny a z řečtiny. Vedle nových vydání Bible Procházkovy (1851 a 1857) vyšlo v letech 1860-1864 její upravené vydání od I. Frencla a J. F. Desoldy, což je první česká Bible tištěná latinkou.

Souběžně s tím vydal i kněz a knihovník František Bezděka (1798-1864) tzv. Bibli Bezděkovu (1862-1865) s textem blízkým Bibli kralické a s ilustracemi Josefa Mánesa.

Nový překlad Nového zákona z latinské Vulgáty s pozoruhodným a obsáhlým výkladem vydal v letech 1864-1872 v šesti svazcích známý sběratel písní a pohádek a brněnský profesor teologie František Sušil. V letech 1884-1894 vyšla tzv. Zlatá bible s ilustracemi slavných malířů a v letech 1888 a 1894 reprezentační dvousvazková Bible s kresbami Gustava Doré.

20. století

Roku 1915 vydal evangelický farář a známý spisovatel Jan Karafiát svoji revizi Kralické bible. Úplně nový překlad Nového zákona z Vulgáty a s přihlédnutím k řeckému textu vydal v letech 1909 a 1914 pražský profesor Jan Ladislav Sýkora. S novým překladem Starého zákona od olomouckého profesora Jana Hejčla vyšla v letech 1917-1925 celá Bible jako tzv. Hejčlův překlad a v lidovém vydání 1922-1923 jako tzv. Podlahova bible. Sýkorův Nový zákon, revidovaný Hejčlem, vyšel pak ještě v letech 1926, 1933 a 1946.

Pentateuch přeložili rabíni Gustav Sicher a Isidor Hirsch (vyšlo 1932, 1935, 1938, 1939 a 1950, reprint New York 1985).

Samostatně do češtiny přeložil Nový zákon profesor pražské Komenského evangelické fakulty František Žilka (1933, překlad se vyznačuje moderním, nijak nearchaizujícím jazykem) a v roce 1947 vyšel překlad Nového zákona od Rudolfa Cola (Nový zákon Pána našeho Ježíše Krista), založený na kritickém vydání řeckého textu; vyšel pak ještě v roce 1961 a 1969. V roce 1969 vydal Ondřej Petřů v Římě jednak starší Škrabalův překlad Nového zákona, jednak svůj vlastní, ve spolupráci se Z. Švédou. Petřů a Švejda měli při své překladatelské práci již k dispozici první část vznikajícího ekumenického překladu.

Samostatně Starý zákon přeložil prof. Josef Heger; překlad vycházel od roku 1940 po jednotlivých knihách a snažil se zachovat původní ráz hebrejských textů. Vcelku vyšel až v letech 1955-1958 s úpravami J. Merella a F. Kotalíka. Roku 1948 vyšel ve čtyřech svazcích literární (laický) překlad Vladimíra Šrámka pod názvem Písmo. Z původních jazyků a s přihlédnutím k Nové Vulgátě přeložil Starý zákon i Václav Bogner (vyšel v letech 1973-1978).

Několik biblických knih (především tzv. básnické knihy) přeložil také v polovině 20. století hebraista Stanislav Segert ve spolupráci s několika soudobými českými literáty. V těchto překladech, ač jsou doprovázeny velmi podrobným odborným komentářem, jde ale spíše o zachování literární a básnické hodnoty biblických knih, než o vystižení jejich teologického smyslu. Proto se text v celé řadě míst a řešení neshoduje s běžnými překlady (např. zásadně hebrejská jména pouze transkribuje a nepoužívá jejich zavedenou českou podobu). Většina těchto překladů vyšla v souboru Pět svátečních svitků (obsahuje knihy Ester, Rút, Píseň písní, Pláč a Kazatel) v roce 1958. V roce 1968 dále vyšla navíc samostatně kniha Jóbova, kterou dle Segertova překladu přebásnil Vilém Závada, v letech 1964 a 1969 vyšla znovu Píseň písní v přebásnění Jaroslava Seiferta.

Obdobné literární přebásnění některých textů Starého zákona (Kniha Job, Kniha žalmů, Kniha přísloví, Kniha Kazatel, Píseň písní, Nářek Jeremiášův) vydal česko-izraelský básník Viktor Fischl v roce 2002 pod názvem Poezie Starého zákona.

Svědkové Jehovovi pořídili překlad bible z angličtiny, z překladu New World Translation, a nazvali jej Překlad nového světa. Překlad je těsně spjat s touto církví a je velmi často kritizován pro filologické chyby.

Český ekumenický překlad

Český ekumenický překlad (často nazýváno pouze ekumenický překlad, zkratkou ČEP, zřídka jako ČBS podle České biblické společnosti, samotný text nese ve většině vydání název Písmo svaté Starého a Nového zákona) je český překlad bible, pořízený v letech 1961 - 1979 (a později několikrát revidovaný), aby tak vznikl moderní biblický text, uznávaný všemi křesťanskými církvemi (z toho ekumenický).

Historie

Myšlenka společného mezikonfesního českého překladu celé Bible začala vznikat již za 2. světové války. Přípravné práce trvaly až do 60. let. Vlastní překlad byl zahájen v roce 1961 pod vedením a z iniciativy profesorů Evangelické teologické fakulty UK Miloše Biče (starozákonní skupina) a J. B. Součka (novozákonní skupina). Pracovaly na něm dva týmy odborníků, kteří spolupracovali i s konzultanty ze Spojených biblických společností.

V roce 1970 byla publikována první část překladu, kniha Genesis. V roce 1973 čtyři evangelia, v roce 1975 žalmy, v roce 1978 druhá část Nového zákona a v roce 1979 konečně celá Bible. Vychází ve dvojí verzi, bez deuterokanonických knih anebo (podle katolického a pravoslavného kánonu) s nimi.

Ekumenický překlad se prosadil velmi rychle; katolická církev jej doporučila k užívání prostřednictvím kardinála Tomáška v roce 1985.

Samostatně Nový zákon vyšel v ekumenickém překladu poprvé v roce 1987 s barevnými fotografiemi, podruhé, opatřený výkladovými poznámkami, v roce 1991. Autorská práva k překladu vlastní Česká biblická společnost.

Vedle vlastního biblického textu vyšly ve zvláštním svazku několikrát také deuterokanonické knihy (pod názvem České deuterokanonické knihy).

Charakteristika překladu

Tento překlad vychází z iniciativy protestantských církví, nicméně je uznáván a používán všemi křesťanskými církvemi včetně pravoslavné a římskokatolické církve, což bylo také jeho účelem. Text byl tedy překládán tak, aby vyhovoval všem církvím.

Je pořízen přímo z originálních jazyků (hebrejštiny, aramejštiny, řečtiny) do moderní, srozumitelné češtiny (překlad ale uchovává biblickou dikci a styl), což způsobuje jeho velkou čtivost oproti ostatním biblickým překladům. Respektuje také původní metriku biblické poezie, tedy básnické části překládá veršem a ne prózou.

Český ekumenický překlad je, zdá se, nejcitovanější v moderní literatuře, patří k nejrozšířenějším a platí také za standardní zdroj biblických citací (vedle bible kralické, která je ale pro svou archaičnost méně užívána).

Překladatelé Starého zákona postupují tzv. metodou konkordantnosti (pokud možno překládá tentýž hebrejský výraz stejným výrazem v češtině).

Překlad Nového zákona je pořízen metodou tzv. dynamické ekvivalence, tedy nahrazování myšlenky myšlenkou. Je tedy poměrně volný.[1] Přesto se ale i novozákonní překladatelé u teologicky významných pojmů (např. milost) snažili o konkordantnost, tedy aby byl přeložen na všech místech textu shodným českým termínem.

Ukázka

Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. Země byla pustá a prázdná a nad propastnou tůňí byla tma. Ale nad vodami vznášel se duch Boží. I řekl Bůh: "Buď světlo!" A bylo světlo

Genesis, 1,1 - 1,3

Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.

Evangelium podle Jana, 3,16

Nové české překlady Bible na počátku 21. století

Na počátku 21. století se pracovalo na šesti nových překladech celé Bible do češtiny. Čtyři z nich jsou dokončeny, na dvou dalších se dnes (začátek roku 2010) ještě pracuje:

- Od roku 1994 do roku 2009 vznikl překlad Bible 21 (původně označen NBK), na kterém pracovali Alexandr Flek a Jiří Hedánek (a zpočátku i Pavel Hoffman). Jeho cílem bylo zpřístupnit text Kralické Bible současnému čtenáři přepisem do moderní češtiny. Tento záměr však překladatelé změnili a tak došlo později i k přejmenování překladu z "Nová Bible Kralická" na "Bible, překlad 21. století". Měl by být, dle překladatelů, více srozumitelný dnešnímu čtenáři. V roce 2009 byla kniha pod tímto novým názvem vydána.
- Český studijní překlad (ČSP) zpracovala evangelikální Křesťanská misijní společnost, která v roce 2000 pro tento účel vytvořila samostatný subjekt Nadační fond překladu Bible. Překlad klade důraz na co největší přesnost a konkordantnost, tedy aby se totéž slovo či slovní spojení originálu na všech místech překládalo stejně, pokud není zvláštní důvod pro překlad odlišný. Text je doprovázen podrobnými poznámkami především jazykovědného charakteru. Nová smlouva (Nový zákon) byla vydána v roce 1994 a revidována v roce 2000 a 2007. Překlad Staré smlouvy (Starého zákona) byl započat v roce 1999. Celá Bible byla vydána v létě 2009.
- Bible kralická revidovaná - revize Kralické Bible (převedení KB do dnešní češtiny a oprava podle jazyků originálu). Vedoucí projektu - Pavel Hoffman. Nový Zákon má být vydán v roce 2010.
- Slovo na cestu - volná parafráze ve snaze přiblížit Písmo dnešnímu čtenáři. Nový zákon byl vydán v r. 2000. Jednotlivé biblické knihy (i starozákonní) v tomto překladu byly vydány v edici Průvodce životem, spolu s komentářem k biblickému textu (překlad díla Life Application Bible) v projektu Mezinárodní biblické společnosti. Již je dokončen.
- Jeruzalémská bible - česká verze proslulého francouzského katolického překladu La Bible de Jérusalem, díla Jeruzalémské biblické školy, která vznikla roku 1890 iniciativou dominikánského řádu. Ve francouzštině byla Bible vydána roku 1956. Pro své kvality překladu, podložené důkladným vědeckým zkoumáním, a především kvůli rozsáhlým hodnotným poznámkám se brzy začala Jeruzalémská bible převádět i do jiných jazyků. Z iniciativy dominikána Dominika Duky začal roku 1980 vznikat také český překlad (František X. a Dagmar Halasovi, Terezie Brichtová); nejprve v ilegality v době komunistického režimu, od konce r. 1989 už bez starostí o možnost a způsob publikování. Základním principem překladu byla věrnost originálu, teprve na dalším místě srozumitelnost a literární hodnota. Výsledné znění

biblických textů bylo vypracováno metodou srovnávacího překladu z francouzské předlohy a původních biblických jazyků, z hlediska terminologie byla inspirací také tradice českých překladů 20. století. Roku 2009 ji v jednosvazkovém vydání vydalo Karmelitánské nakladatelství.

- Český katolický překlad - revize a dokončení překladu Václava Bognera (1911-1988), snaha o katolický překlad k liturgickým účelům. Nyní se reviduje Starý Zákon. V roce 2006 vyšel Pentateuch (revize a poznámky: Jaroslav Brož, Josef Hřebík, Petr Chalupa, Pavel Jartym, Mlada Mikulicová a Ladislav Tichý).